

Анатійчук М.О.,
завідувач ресурсного центру
з підтримки інклюзивної освіти
КЗ «Інститут післядипломної педагогічної освіти
Чернівецької області»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У 2024/2025 Н.Р.

З урахуванням реалій сьогодення та дій правового режиму воєнного стану питання щодо надання освітніх послуг та забезпечення підтримки дітей з особливими освітніми потребами (далі – дітей з ООП) під час організації інклюзивного навчання залишаються пріоритетними в 2024/2025 навчальному році, оскільки вони є найбільш вразливою категорією серед усіх здобувачів освіти. Освітній процес у закладах дошкільної та загальної середньої освіти, у яких навчаються діти з ООП, організовується відповідно до Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» «Про повну загальну середню освіту» та інших актів законодавства з урахуванням безпекової ситуації в кожній окремій територіальній громаді.

Організація інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти регламентується постановою КМУ від 10.04.2019 №530 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти» зі змінами (далі – Порядок) [1]. З метою забезпечення права осіб з ООП на здобуття освіти в умовах воєнного стану Кабінетом Міністрів України було внесено ряд змін до нормативно-правових актів, які регулюють організацію освітнього процесу для таких дітей. Листами МОН від 15.06.2022 №1/6435-22 «Щодо забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами» та від 06.09.2022 №1/10258-22 «Про організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2022/2023 навчальному році» надано роз'яснення про зазначені вище зміни, з урахуванням яких має здійснюватися організація освіти дітей з ООП [3; 4].

Однак нагадуємо, що керівник закладу дошкільної освіти на підставі заяви батьків (одного з батьків) або інших законних представників дитини з ООП та висновку інклюзивно-ресурсного центру

про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини в обов'язковому порядку створює інклюзивну групу та організовує інклюзивне навчання відповідно до рівня підтримки, рекомендованого інклюзивно-ресурсним центром. Тож у випадках, коли дитина з ООП потребує від II до V рівня підтримки, завжди створюється інклюзивна група й забезпечуються відповідні умови інклюзивного навчання. Рівні підтримки залежать від ступеня прояву індивідуальних труднощів/потреб дитини з ООП. Компоненти рівнів, критерії визначення та умови їхнього забезпечення встановлюються відповідно до додатку 2 Порядку. Також дітям дошкільного віку, у яких під час навчання в закладі виявлено незначні, поодинокі труднощі, може надаватися підтримка першого рівня. Перший рівень підтримки – це перший крок до інклюзивного навчання. Дітям, яким надається підтримка першого рівня, не організовується інклюзивне навчання та відповідно не створюється інклюзивна група. Радимо керівникам та педагогічним працівникам ЗДО використовувати розроблені МОН та Інститутом спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України за підтримки Представництва ЮНІСЕФ в Україні Методичні рекомендації щодо визначення освітніх труднощів та рівнів підтримки в дітей раннього та дошкільного віку, у яких висвітлюється:

- алгоритм визначення категорій освітніх труднощів у дітей з ООП раннього й дошкільного віку та порядок забезпечення їхньої підтримки в закладі дошкільної освіти;

- маркери для визначення освітніх труднощів (рівнів) у дітей раннього віку (2-3 років) та дошкільного віку (3-6 років);

- опитувальник для визначення I рівня підтримки здобувача дошкільної освіти;

- діагностичний мінімум для визначення рівнів підтримки в дітей раннього віку (2-3 років) та дошкільного віку (3-6 років);

- картки досягнень дошкільників та інші матеріали, які стануть у нагоді не лише педагогічним працівникам, але й батькам [5].

Звертаємо вашу увагу, що на період воєнного стану висновки інклюзивно-ресурсного центру, видані до 1 січня 2022 року, є дійсними до закінчення строку їхньої дії або до видачі нового висновку.

Щодо граничної чисельності дітей з ООП, які навчаються в інклюзивній групі, то в період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) ці норми не застосовуються.

Освітній процес для дітей з ООП в інклюзивних групах здійснюється відповідно до Державного стандарту дошкільної освіти (Базового компонента дошкільної освіти) з можливістю адаптації чи модифікації змісту навчання за допомогою найбільш прийнятних для таких дітей методів і способів.

З метою створення оптимальних умов для навчання дітей з ООП в інклюзивних групах у закладі створюється команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, яка керується власним положенням про команду супроводу, розробленим на підставі Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти, затвердженого наказом МОН від 08.06.2018 №609. Наголошуємо, що фахівці інклюзивно-ресурсного центру є обов'язковими учасниками засідань команди психолого-педагогічного супроводу закладу освіти. Для досягнення успішного результату надзвичайно важливо формувати позитивні стосунки між членами команди супроводу.

Для забезпечення індивідуалізації освітнього процесу для дітей з ООП відповідно до висновку ІРЦ та індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю (за наявності), результатів психолого-педагогічного вивчення дитини команда супроводу складає Індивідуальну програму розвитку дитини (далі – ІПР) [1]. У разі відвідування дитиною з інвалідністю реабілітаційної установи ІПР узгоджується з її індивідуальною програмою реабілітації.

ІПР складається на навчальний рік (у разі потреби за рішенням команди психолого-педагогічного супроводу – на літній період), підписується всіма членами команди психолого-педагогічного супроводу, одним з батьків або іншим законним представником дитини, затверджується керівником закладу освіти, переглядається тричі на рік (у разі потреби частіше) з метою її коригування та зберігається в закладі дошкільної освіти не менше, ніж три роки. Батьки або інші законні представники дитини можуть отримати копію ІПР за вимогою в закладі освіти [1]. Наголошуємо на тому, що ІПР обов'язково обліковується в автоматизованій системі роботи інклюзивно-ресурсних центрів на порталі «Україна. Інклюзія».

Для дітей, які відповідно до рекомендацій інклюзивно-ресурсного центру цього потребують, розробляється індивідуальний навчальний план строком на три місяці з подальшим його продовженням упродовж

навчального року. У разі виникнення труднощів у досягненні поставлених завдань в ІПР батькам необхідно звернутися до інклюзивно-ресурсного центру з метою проведення повторної комплексної оцінки.

Нагадуємо, що особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу в інклюзивній групі забезпечує асистент вихователя, посада якого вводиться з розрахунку одна штатна одиниця на одну групу. Основною функцією асистента вихователя є співпраця з вихователем групи, надання допомоги під час здійснення освітнього процесу, адаптації навчальних матеріалів з урахуванням особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами, забезпечення їхнього індивідуального супроводу [1]. Також основні функції асистента вихователя, як учасника команди супроводу, зазначені в Примірному положенні про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в закладі загальної середньої та дошкільної освіти. Серед них є спостереження за дитиною з метою вивчення її індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів, потреб; участь в організації освітнього процесу дитини з ООП; участь у розробленні ІПР; адаптація освітнього середовища, навчальних матеріалів відповідно до потенційних можливостей дитини з ООП; оцінка спільно з вихователем рівня досягнення кінцевих цілей навчання, передбачених ІПР; підготовка інформації для учасників засідання команди супроводу за результатами спостереження за дитиною щодо її індивідуальних особливостей, інтересів та потреб; консультативна допомога батькам, педагогічним працівникам тощо.

Відповідно до рекомендацій інклюзивно-ресурсного центру та за письмовою заявою одного з батьків дитини ЗДО забезпечує доступ до освітнього процесу асистента дитини з ООП. Допуск асистента дитини до ЗДО здійснюється відповідно до наказу МОН від 17.11.2021 №1236 «Про затвердження Умов допуску асистента учня (дитини) до освітнього процесу для виконання його функцій та вимог до нього».

Надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг (допомоги) дітям з ООП здійснюється відповідно до ІПР з урахуванням рекомендацій інклюзивно-ресурсного центру. Психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги надаються у вигляді занять згідно з ІПР в індивідуальній або груповій формі. Заняття проводяться фахівцями (із числа працівників закладу освіти та в разі потреби – додатково залученими фахівцями), оплата праці яких здійснюється відповідно до Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету

місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, затвердженого постановою КМУ від 14 лютого 2017 р. №88. У додатках до вищезазначеної постанови вказані примірний перелік додаткових психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять (послуг) для осіб з ООП у закладах освіти та перелік фахівців, які проводять (надають) додаткові психолого-педагогічні й корекційно-розвиткові заняття (послуги) з особами з ООП у закладах освіти [1].

Звертаємо увагу на те, що керівник закладу освіти або вихователь-методист здійснює контроль за наданням психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг та станом виконання завдань, визначених в індивідуальній програмі розвитку та індивідуальному навчальному плані (у разі наявності).

Залежно від віку дитини, ступеня складності порушень та з урахуванням її індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності передбачається від двох до восьми психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять на тиждень відповідно до рекомендованого рівня підтримки, зазначеного у висновку інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини. Години, передбачені для надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг (допомоги), не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження на дитину з ООП у закладі дошкільної освіти. Тривалість психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять визначається відповідно до віку дітей та виду діяльності за освітніми напрямками [1].

Психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги можуть надаватися в індивідуальній та груповій формі з наповнюваністю двоє-шестеро дітей з урахуванням однорідності порушень та індивідуальних особливостей. У період воєнного стану психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги надаються дітям з ООП (за умови дотримання безпеки учасників освітнього процесу) фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів, педагогічними працівниками закладу освіти, зокрема з числа тих, що вимушені були змінити своє місце проживання (перебування) та/або місце роботи внаслідок збройної агресії рф. Наголошуємо, що з фахівцями, які надають додаткові послуги, заклад освіти укладає цивільно-правові угоди.

Нагадуємо, що також за рахунок коштів субвенції здійснюється придбання спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку, що

дають змогу надавати підтримку дітям з ООП, які здобувають освіту в інклюзивних групах у закладах дошкільної освіти. На придбання вказаних засобів використовується від 10 до 35% загального обсягу субвенції відповідно до рівня підтримки, який надає заклад освіти. Придбання спеціальних засобів корекції для осіб з ООП здійснюється відповідно до постанови КМУ від 9.12.2020 №1289 «Порядок забезпечення допоміжними засобами для навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах освіти» та наказу МОН від 23.04.2018 №414 «Про затвердження Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах (групах) закладів освіти» зі змінами від 01.06.2019 №873.

Важливим аспектом створення інклюзивного освітнього середовища є забезпечення умов архітектурної доступності закладів освіти з урахуванням принципів універсального дизайну та/або розумного пристосування. Відповідно до Порядку засновник (засновники) закладу освіти має забезпечити в установленому законодавством порядку:

- приведення території закладу, будівель та приміщень у відповідність із вимогами державних будівельних норм щодо закладів дошкільної освіти та інклюзивності;

- створення відповідної матеріально-технічної та навчально-методичної бази, у тому числі необхідні навчально-методичні і навчально-наочні посібники, навчально-дидактичне та ігрове обладнання;

- утримання відповідного штату працівників, зокрема асистента вихователя інклюзивної групи;

- облаштування ресурсної кімнати для проведення психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять [1].

Дотримання вимог архітектурної доступності дозволяє створити безбар'єрне й безпечне для всіх учасників освітнього процесу середовище, забезпечуючи право дітей з ООП на навчання та гармонійний розвиток в освітньому середовищі.

Організація інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти регламентується постановою КМУ від 15.09.2021 №957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» (далі – Порядок) зі змінами від 26.04.2022 №483 та від 30.08.2022 №979 [2]. Порядок визначає організаційні засади функціонування інклюзивних класів у закладах

загальної середньої освіти, алгоритм зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти. Також він містить рівні надання підтримки в освітньому процесі дітям з особливими освітніми потребами, критерії визначення та умови їхнього забезпечення, Індивідуальну програму розвитку, регламентує необхідність введення посади асистента вчителя, за потреби – асистента дитини, визначає особливості надання корекційно-розвиткових послуг.

З метою забезпечення права осіб з ООП на здобуття освіти в умовах воєнного стану Кабінетом Міністрів України було внесено ряд змін до нормативно-правових актів, які регулюють організацію освітнього процесу для таких дітей. Листами МОН від 15.06.2022 №1/6435-22 «Щодо забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами» та від 06.09.2022 №1/10258-22 «Про організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2022/2023 навчальному році» надано роз'яснення про зазначені вище зміни, з урахуванням яких має здійснюватися організація освіти дітей з ООП [3; 4].

Однак нагадуємо, що керівник закладу загальної середньої освіти на підставі заяви батьків або інших законних представників дитини з ООП та висновку інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини в обов'язковому порядку створює інклюзивний клас та організовує інклюзивне навчання з урахуванням рівня підтримки, моделює індивідуальну освітню траєкторію для дитини відповідно до категорії її труднощів/потреб, які зазначені у висновку інклюзивно-ресурсного центру.

У період воєнного стану для організації інклюзивного навчання учнів з ООП є можливість подати до закладу освіти копії документів, що посвідчують особу батьків, та висновку інклюзивно-ресурсного центру про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини.

Складові рівнів надання підтримки в освітньому процесі дітям з ООП, критерії визначення та умови їхнього забезпечення встановлюються відповідно до Порядку. Рівні підтримки залежать від ступеня прояву труднощів/потреб дитини. Звертаємо увагу, що у випадках, коли дитина з ООП потребує з II по V рівня підтримки і батьки виявляють бажання, завжди організовується інклюзивне навчання й забезпечуються відповідні умови.

Щодо граничної чисельності дітей з ООП, які навчаються в інклюзивному класі, то в період воєнного стану ці норми не застосовуються. Тож у класі може організовуватися інклюзивне навчання для більше, ніж трьох учнів з ООП, і заклад освіти не може відмовити в організації такого навчання, у тому числі посилаючись на переповненість класів. Також учні, які потребують першого рівня підтримки, розподіляються між класами без урахування кількості таких осіб. За умови наявності в населеному пункті одного закладу освіти учні розподіляються між класами такого закладу освіти також без урахування кількості таких осіб [4].

Звертаємо вашу увагу на те, що освітній процес учнів з ООП в інклюзивних класах здійснюється відповідно до Державних стандартів початкової та базової середньої освіти. Усі діти інклюзивних класів, у т.ч. діти з ООП, навчаються за Типовою освітньою програмою закладу освіти з можливістю її адаптації або модифікації відповідно до труднощів/потреб дітей з ООП. Також для дітей з ООП передбачено доповнення освітньої програми корекційно-розвитковим складником. Освітні програми для спеціальних закладів освіти можуть слугувати лише ресурсом для педагогів закладу, які формують цілі й завдання в роботі з дітьми з ООП. Оцінювання результатів навчання учнів у закладах освіти здійснюється за системою та загальними критеріями оцінювання, затвердженими МОН, та з урахуванням індивідуального навчального плану (за наявності) [2]. Слід пам'ятати, що система оцінювання навчальних досягнень дітей з ООП повинна бути стимулюючою і діяльність дитини оцінюється не лише з позиції набутих знань, а насамперед з позиції прогресивного розвитку. Також рекомендуємо розробити критерії оцінювання для дітей з ООП, які навчаються за модифікованими освітніми програмами відповідно до їхніх результатів навчання та схвалити рішенням педагогічної ради закладу освіти.

Після завершення навчання учні з ООП отримують документи про освіту державного зразка відповідно до зразків документів про загальну середню освіту, затверджених МОН [2].

Однією зі складових підтримки дітей з ООП в освітньому процесі є створення в закладі освіти команди психолого-педагогічного супроводу. Нагадуємо, що заклад освіти на підставі Примірного положення про команду супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти, затвердженого наказом МОН

від 08.06.2018 №609, розробляє власне положення про команду супроводу. Засідання команди супроводу можуть проходити в режимі онлайн та/або у змішаному очно-дистанційному форматі. До складу команди супроводу обов'язково залучаються фахівці інклюзивно-ресурсного центру. Для залучення фахівців ІРЦ керівник закладу освіти звертається до інклюзивно-ресурсного центру, який проводив комплексну оцінку та надав висновок, у зручному форматі, у тому числі листом, із запрошенням долучитися до складу команди. Після надання кандидатури фахівця інклюзивно-ресурсного центру для включення його до складу команди супроводу керівник закладу освіти наказом затверджує персональний склад команди, включаючи до неї педагогічних працівників закладу, які безпосередньо працюють з дитиною з ООП, її батьків, інших фахівців [3].

Загальне керівництво командою супроводу покладається на директора або заступника директора з навчально-виховної роботи, які несуть відповідальність за виконання покладених на команду супроводу завдань та розподіл функцій між її учасниками. Робота команди супроводу здійснюється в межах основного робочого часу працівників. Функції учасників визначаються в розробленому закладом положенні про команду супроводу дитини з ООП.

Для учнів, у яких виникають поодинокі та незначного ступеня прояву труднощі/потреби під час навчання, за рішенням закладу освіти може надаватися підтримка першого рівня. Наголошуємо на важливості надання такої підтримки учням у закладі освіти. Рішення закладу освіти про надання підтримки першого рівня приймається на основі рішення команди супроводу, яка проводила оцінку та визначила потребу в наданні підтримки першого рівня, що відображається у протоколі її засідання за формою, визначеною додатком до Порядку, або висновку інклюзивно-ресурсного центру. Для цього команда супроводу проводить оцінку на основі відповідної письмової заяви одного з батьків (іншого законного представника) учня, що складається в довільній формі [2]. Припинення надання підтримки першого рівня здійснюється за рішенням команди супроводу та/або письмовою заявою одного з батьків учня. Звертаємо вашу увагу на те, що учні, яким надається підтримка першого рівня, не є такими, що перебувають на інклюзивному навчанні.

На допомогу керівникам і педагогічним працівникам МОН та Інститутом спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України розроблено Методичні рекомендації для закладів

загальної середньої освіти щодо визначення освітніх труднощів I рівня підтримки в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти, у яких подано методичний інструментарій, який допоможе встановити причину освітніх труднощів, що можуть виникати в учнів під час освітнього процесу, визначати бар'єри та стратегії подальшої підтримки задля їхнього подолання [2].

Для моделювання індивідуальної освітньої траєкторії для дитини з ООП команда супроводу закладу складає Індивідуальну програму розвитку дитини. У разі відвідування дитиною з інвалідністю реабілітаційної установи ППР узгоджується з її індивідуальною програмою реабілітації.

ППР складається на навчальний рік, підписується всіма членами команди супроводу, одним з батьків або іншим законним представником дитини, затверджується керівником закладу освіти, переглядається не рідше, ніж двічі на рік (у разі потреби частіше), з метою її коригування та зберігається в особовій справі учня не менше, ніж три роки, а також обов'язково обліковується в системі автоматизації роботи інклюзивно-ресурсних центрів. Батьки або інші законні представники дитини можуть отримати копію ППР за вимогою в закладу освіти. У разі відрахування, переведення учня до іншого закладу освіти копія ППР подається батьками (іншими законними представниками) учня до закладу освіти, де він продовжує здобуття освіти [2].

У разі виникнення труднощів у виконанні поставлених завдань ППР учасники команди супроводу можуть рекомендувати батькам звернутися до інклюзивно-ресурсного центру з метою проведення повторної комплексної оцінки. Нагадуємо, що повторна комплексна оцінка дитини з ООП фахівцями інклюзивно-ресурсного центру проводиться також у разі переходу дитини з ООП з дошкільного закладу освіти в заклад загальної середньої освіти; переходу між рівнями освіти; переведення зі спеціального закладу дошкільної освіти, спеціального закладу загальної середньої освіти, закладу загальної середньої освіти до інклюзивної (спеціальної) групи закладу дошкільної освіти або інклюзивного (спеціального) класу закладу загальної середньої освіти; визначення потреби у продовженні тривалості здобуття освіти.

Ще одним чинником, відповідно до якого моделюється індивідуальна освітня траєкторія, є індивідуальний навчальний план, який може складатися для учнів з ООП. Індивідуальний навчальний план повинен містити, зокрема, інформацію про назву закладу освіти,

прізвище та власне ім'я учня; клас, у якому він навчається; цілі виконання та строк дії індивідуального навчального плану; загальний обсяг навчального навантаження та кількість годин на тиждень для вивчення навчального предмета (інтегрованого курсу); інформацію про адаптацію чи модифікацію змісту освітніх компонентів освітньої програми, послідовність, форму й темп їхнього засвоєння, очікувані результати навчання [2]. Форма індивідуального навчального плану визначається самостійно закладом освіти.

Індивідуальний навчальний план складається командою за участю педагогічних працівників, які викладають навчальні предмети (інтегровані курси), у взаємодії з учнями та/або їхніми батьками, схвалюється педагогічною радою закладу освіти, затверджується його керівником та підписується одним з батьків учня.

Нагадуємо, що особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу в інклюзивному класі забезпечує асистент вчителя, посада якого вводиться з розрахунку одна штатна одиниця на один клас. Посадові обов'язки асистента вчителя визначені листами МОН від 25.09.2012 №1/9-675 та від 29.09.2022 №1/11471-22. Відповідно до Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП у закладі освіти також визначаються основні функції асистента вчителя як учасника команди супроводу [6].

Стосовно посадових обов'язків асистента вчителя інформуємо, що основною функцією такого працівника є співпраця з вчителем класу, що допомагає приділити увагу кожному учню під час освітнього процесу. При організації інклюзивного навчання в закладі освіти необхідно враховувати, що асистент учителя не є персональним педагогом для одного чи декількох учнів, він надає допомогу вчителю в організації освітнього процесу в класі. Освітній процес в класі здійснюється вчителем.

Відповідно до Порядку організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти в освітньому процесі індивідуальні соціальні та соціально-побутові потреби учнів забезпечуються асистентом учня. Асистентом учня може бути один з батьків (інший законний представник), особа, уповноважена ними, або соціальний працівник, що надає послугу супроводу під час інклюзивного навчання. Допуск асистента учня до закладу освіти здійснюється відповідно до наказу МОН від 17.11.2021 №1236 «Про затвердження Умов допуску асистента учня (дитини) до освітнього процесу для виконання його

функцій та вимог до нього». Звертаємо вашу увагу на обов'язкове проходження спеціальної підготовки (навчання) асистентів дитини на базі Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області.

Надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з ООП здійснюється відповідно до ППР з урахуванням рекомендацій інклюзивно-ресурсного центру. Психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові заняття можуть надаватися в індивідуальній або груповій формі.

Звертаємо вашу увагу, що застосування дистанційно-очної (змішаної) форми здобуття освіти стосується в тому числі і проведення психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять. Для цього керівник закладу освіти має погодити проведення таких занять з батьками (іншими законними представниками) особи з ООП, видати наказ про їхнє проведення, вказавши форму їхнього проведення (у тому числі дистанційну), та затвердити їхній розклад [3].

Психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові заняття проводяться фахівцями із числа педагогічних працівників закладу освіти: педагогічними працівниками, учителями-дефектологами (учителем-логопедом, сурдопедагогом, тифлопедагогом, олігофренопедагогом), які введені до штату закладів освіти відповідно до типових штатних нормативів закладів загальної середньої освіти, та/або додатково залученими фахівцями, з якими заклад освіти або відповідний орган управління у сфері освіти укладають цивільно-правові договори.

Умови оплати праці за проведення психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять та перелік фахівців, які можуть їх проводити у закладах освіти, визначено Порядком та умовами надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 р. №88.

Оплата за проведені психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові заняття проводиться на підставі акту виконаних робіт, який в обов'язковому порядку має бути підписаний, у тому числі батьками дитини, що підтверджує проведення таких занять у дистанційно-очній (змішаній) формі. Керівник закладу освіти має право перевіряти дотримання розкладу та може контролювати якість наданих психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг. Заняття в очній формі

можуть бути організовані за умови дотримання безпеки учасників освітнього процесу [3].

Залежно від рівня підтримки, зазначеного у висновку інклюзивно-ресурсного центру, передбачається від двох до восьми психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять на тиждень. Години, передбачені для надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження на дитину з ООП у закладі освіти. Тривалість індивідуальних психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять для учнів становить від 20 до 25 хв., а групових – від 35 до 40 хв. [2].

За потреби (зокрема, у разі пропуску дитиною з поважних причин великої кількості навчальних днів) проведення корекційно-розвиткових занять можна здійснювати в канікулярний період упродовж навчального року, попередньо погодивши це з батьками.

Нагадуємо, що також за рахунок коштів субвенції здійснюється придбання спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку, що дають змогу надавати підтримку дітям з ООП, які здобувають освіту в інклюзивних класах у закладах загальної середньої освіти. Придбання спеціальних засобів корекції для осіб з ООП, які здобувають освіту в інклюзивних класах у закладах загальної середньої освіти, здійснюється відповідно до постанови КМУ від 09.12.2020 №1289 «Порядок забезпечення допоміжними засобами для навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах освіти» та наказу МОН від 23.04.2018 №414 «Про затвердження Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах (групах) закладів освіти» зі змінами від 01.06.2019 №873.

Звертаємо увагу також на те, що тривалість здобуття освіти учнями з ООП може бути продовжена на рівнях початкової та базової середньої освіти відповідно до постанови КМУ від 23.04.2003 №585 «Про встановлення тривалості здобуття повної загальної середньої освіти особами з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти».

Важливим аспектом створення інклюзивного освітнього середовища є забезпечення умов архітектурної доступності закладів освіти з урахуванням принципів універсального дизайну та/або розумного

пристосування. Відповідно до Порядку органи державної влади, органи місцевого самоврядування та заклади освіти створюють для учнів умови:

- приведення території закладу, будівель та приміщень у відповідність із вимогами державних будівельних норм щодо закладів освіти та інклюзивності;

- створення відповідної матеріально-технічної та навчально-методичної бази, у тому числі необхідні навчально-методичні і навчально-наочні посібники, навчально-дидактичне та інші засоби корекції;

- утримання відповідного штату працівників, зокрема асистента вчителя;

- облаштування ресурсної кімнати, медіатеки для проведення психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових занять;

- забезпечення доступу учнів до інтернету [2].

Дотримання вимог архітектурної доступності дозволяє створити безбар'єрне й безпечне для всіх учасників освітнього процесу середовище, забезпечуючи право дітей з ООП на навчання та гармонійний розвиток в освітньому середовищі.

Зазначаємо, що основними принципами діяльності всіх учасників освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання є повага до індивідуальних особливостей дитини з ООП, дотримання її інтересів, недопущення дискримінації та порушення прав, активна співпраця з батьками та залучення їх до освітнього процесу, конфіденційність і дотримання етичних принципів, міжвідомча співпраця та командний підхід.

Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти

Освіта в Україні сьогодні переживає не найкращі часи. За час пандемії COVID-19 та далі від початку повномасштабного вторгнення росії в Україну діти зазнали значних втрат у навчанні. Спершу дистанційне навчання, а згодом тимчасова окупація, бойові дії, повітряні тривоги й перебування в укриттях, відсутність електроенергії та нестабільний психологічний стан – ось неповний перелік зовнішніх чинників, які впливали і продовжують залишати свій слід на якості освіти дітей і сформованості в них необхідних навичок. Тож зараз гостро стоїть питання створення та впровадження програм з надолуження освітніх втрат [6].

Відповідно до Рішення Комітету з питань освіти, науки та інновацій Верховної ради України «Про затвердження Рекомендацій слухань у Комітеті на тему: «Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання», Рекомендацій, розроблених МОН та UNICEF, щодо організації програм з надолуження освітніх втрат, рекомендовано в закладах освіти розробити та затвердити Програму подолання освітніх втрат за 2023/2024 н.р., викликаних реаліями воєнного часу, розраховану на 2024/2025 н.р.

Першочергово вчителям доцільно провести діагностичні роботи для виявлення навчальних втрат учнів, потім на педагогічній раді обговорити план спільних дій, інформувати про наявні освітні втрати учнів та їхніх батьків [7].

Для діагностування доцільно використовувати всю палітру інструментів:

- педагогічне спостереження;
- невербальний та вербальний зворотний зв'язок від учнів;
- усне опитування;
- аналіз учнівських робіт (виконання завдань на різноманітних платформах, письмові роботи);
- самооцінювання і взаємооцінювання;
- оцінювання особистісного розвитку учнів батьками.

Ці інструменти можна використовувати як для виявлення втрат окремих учнів, так і для діагностування навчальних втрат усього класу. На початку кожного семестру доцільно проводити діагностичні роботи для всього класу (письмові чи на онлайн-платформах), щоб орієнтовно спланувати подальшу роботу з подолання освітніх втрат з усім класом.

Доцільно запланувати систематичну роботу над подоланням втрат у кожному з класів. Потрібно розуміти, що це тривалий процес, який вимагає додаткових зусиль від учителя і наявності певної мотивації в учнів.

Враховуючи стрес, у якому постійно перебувають українські учні, доцільно також систематично виділяти час на уроках для вправ на стабілізацію емоційного стану дітей.

Щоб не поглиблювати навчальні втрати, варто продумати певні навчальні активності й в укритті під час тривоги. Ця діяльність якраз може бути не за поточною темою, а спрямована на подолання навчальних втрат: дидактичні ігри, опитування, робота в парі і групі,

робота в робочих зошитах на друкованій основі чи робота з індивідуальними картками, які постійно є в укритті [7].

Список використаних джерел та літератури

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 10.04.2019 №530 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-%D0%BF#Text>.

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2021 №957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>.

3. Лист МОН від 15.06.2022 №1/6435-22 «Щодо забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами». URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/dlya-fahivciv/metodiki-inkluzia>.

4. Лист МОН від 06.09.2022 №1/10258-22 «Про організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2022/2023 навчальному році». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizaciyu-osvitnogo-procesu-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-u-20222023-navchalnomu-roci>.

5. Лист МОН від 08.06.2022 №4/1196-22 «Методичні рекомендації щодо визначення освітніх труднощів та рівнів підтримки у дітей раннього та дошкільного віку». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2022/06/23/List.MON-4.1196-22-08.6.2022.pdf>.

6. Наказ МОН від 08.06.2018 №609 «Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text>.

7. Рекомендації МОН та UNICEF щодо організації програм з надолуження освітніх втрат. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/07/31/Unicef.Immediate.actions.frame.proofreading.ua.1-31.07.2023.pdf>.